

Antalya Mebusu Burhanettin Onat ile Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis Tahkikatı açılmasına dair tavrirleri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası (4/159, 160)

Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis Tahkikatı açılmasına dair tavriri (4/159)

24 . XII . 1955

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

I - Memleketimizin ihtiyacı olan teneke, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçaları ile nal ve mihın vaktinde idhal edilmemiş olması;

II - Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçaların idhalinin düşünülmemiş olması;

III - Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal ve mihın tevzi ve taksim usulünde yanlışlıklar ve yolsuzluklar bulunması hususlarında eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

IV - Doğu - Almanya'dan idhal edilen kanyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen bu malların kalite bozukluğu hususunda eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

V - İdhalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar hususunda eski Devlet Vekili ve Başvekil yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı haklarında Meclis Dahilî Nizamnamesinin 169 ncu ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis tahkikatı açılmasını ve sözü geçen nizamnamenin 172 nci maddesi hükmüne göre tahkikatın icrasının Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden teşkil olunacak bir Muhtelit Encümene havale olunmasını Yüksek Meclisin tasvibine arz ve teklif ederim.

Antalya Mebusu
Burhanettin Onat

Elâzığ Mebusu S. Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis tahkikatı açılması hakkında tavriri(4/160)

2 . I . 1956

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1. Memleketimizin ihtiyacı olan teneke, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçaları ile nal ve mihın vaktinde idhal edilmemiş olması,

2. Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçaların idhalinin düşünülmemiş olması,

3. Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal ve mihın tevzi ve taksimi usulünde yanlışlıklar bulunması hususlarında eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

4. Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen bu malların kalite bozukluğu hususunda eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

5. İdhalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve pirenste istisnalar ve aykırılıklar hususunda eski Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski Ticaret ve İktisat Vekili Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis Dahili Nizamnamesinin 169 ncu ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis tahkikatı açılmasını ve sözü geçen Nizamnamenin 172 nei maddesi hükmüne göre tahkikat icrasının muhalefet partilerinden ikişer, bağımsızlardan bir kişi, iktidar partisinden 8 kişi alınarak kurulacak bir tahkikat encümenine havalesine ve bu tahkikatın en geç 3 ay içinde bitirilmesine karar verilmesini Yüksek tasviplerine saygı ile arz ve teklif ederim.

Elâzığ Mebusu
S. Tokar

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni

Esas No. 4/159, 160

Karar No. 35

Yüksek Riyasete

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ittihaz buyurulan 11 Ocak 1956 tarih ve 1951 sayılı karar gereğince eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ile eski Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında (5) madde için Meclis tahkikatı açılmış bulunduğundan Muhtelit Encümenimiz tarafından yapılan müzakere sonunda işbu mazbata tanzim kılınmıştır :

Karar madde : 1 ve 2

«Memleket ihtiyacı olan teneké, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçalar ile nal mihının vak-tinde idhal edilmemiş olması»;

«Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçalarının düşünülmemiş olması» cihetlerinden eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı hakkında tahkikat icrasını âmir bulunmaktadır.

Başlangıç

Her iki madde metninde tadad edilen mevzuların tesbit, tetkik ve izahı bakımlarından mütedahil bir vaziyet arz etmesi hasebiyle tevhid edilmesinde zaruret görülmüştür.

İdhal Rejimi

İdhalât işlerinde tatbik edilegelmekte bulunan liberasyon sistemi 1952 senesi Eylûl ayına kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra tahdidî bir usul ikame olunmuştur.

Bu sistemin bâzı takyidat husule getirdiği inkâr edilememekle beraber buna munzam olarak memleketin içinde bulunduğu kalkınma hız ve hamlesinin ve daha sonra izah olunacak bâzı mücbir sebeplerin tevlidettiği tesir ve tazyıkların de tetkik nazarından uzak bulundurulmaması keyfiyetinin, bir hakikatın ifadesi olarak burada belirtilmesinin lüzumlu telâkki edildiğini kaydettikten sonra tetkikatın ana veçhelerinin arz ve izahı düşünölmüştür.

Umumi vaziyet

Mahiyetleri itibariyle muayyen maddelere ait ihtiyaçlarının tesbiti ile memlekete idhalinin vaktinde temin olunmaması şeklinde birleşen tahkik mevzuları hakkında encümen tetkikatını :

1. Fiilî idhal miktarları (İstatistikler),
2. Muhtelif senelere ait idhalât talepleri,
3. İhtiyaç ve istihlâke müessir şartlar (mücbir sebepler),
4. Tahsis işleri,
5. Döviz, transfer muameleleri gibi başlıca unsurları nazarı itibara almak suretiyle intacetmiş bulunmaktadır.

Ezcümle ;

Ticaret Vekâletinin ; umumi ihtiyaç miktarlarını geçen yılların fiilî idhalâtı ve aynı zamanda piyasa taleplerinin vasatisini birleştirmek suretiyle tesbit ve mesaisine bu suretle istikamet verdiği celp ve tetkik olunan kuyudat münderecatiyle anlaşılmıştır. Her ne kadar yukarda arz olunan esaslara göre yapılan tahminler hakiki ihtiyacı tam olarak ifade edebilecek kıstastan mahrum bulunduğuna dair bir düşünce hâsıl olsa bile, buna rağmen ihtiyaç vasatilerinin tesbitinde bir hataya düşünölmüğü de görölmüştür.

Bilhassa 1955 senesi için, daha evvelki senelere ait fiilî idhalât miktarlarının mukayesesi yapılmak ve iktisadi inkişafımız da hesaba katılmak suretiyle tahmin ve buna göre tahsis muamelelerine tevessül edilmiştir.

Ancak ;

- a) İnşaatına başlanılan tesisler için dış ödeme zarureti,
- b) Avrupa İktisadi İş Birliğine biriken borçların tediyesi lüzumu,
- c) İki yıl arka arkaya takibeden kuraklık dolayısıyla zirai istihsalin azlığından bu maddelere mütaallik ihraat miktarlarındaki tenezzül,
- d) Krom, demir cevherlerinin fiyat bakımından satışlarının tehiri,
- e) Tütün ihraacının gecikmesi,
- f) Binnetice döviz miktarının azalması gibi en mühim bir âmili tevlidetmiş olması hasebiyle 1955 senesi için kâfi miktarda yapılan tahsisler hilâfına idhalât işlerinde bâzı tevakkuflar husule geldiğini de zikretmek icabeder. Mamafih vekâlet yukarda izah olunan vaziyet müvacehesinde âtil kalmamış ;
- g) Kliring anlaşmalı memleketler ile,
- h) F. O. A. yardımından lüzumlu maddeleri idhal çarelerini aramış ve temin etmiş olup hissedilen darlık 1955 yılının ikinci altı ayı içinde azalmıştır.
- i) Ayrıca K/982 sayılı karar gereğince meriyet mevkiine konulan mütaaddit sirküler ile de

bidayeten (16) ve daha sonra (41) maddeye maksur olmak üzere beyan ve tevzi usulleri kabul olunmuş ve mümkün olan intizamın teminine çalışılmıştır.

j) Bu mevzuda (transfer) işleri üzerinde tevakkuf etmek lâzımgelmektedir.

Ticaret Vekâletinin tanzim ettiği idhal listelerinin tahakkuku için muhteviyatında gösterilen miktarları karşılıyan döviz verilmesi ve bunun tabii neticesi olarak transfer yapılarak fiili idhalin temin ve tekevvünü mevzuu, Ticaret Vekâletine mevdu işler haricinde kalmaktadır. Filhakika transfer muamelelerinin ifası vekâletlerarası teşkil olunan döviz komitesinin salâhiyeti cümlesine idhal edilmiştir. Bilâhara vâkı zaruretlere binaen idhal edilecek maddelerin ihtiyaç nispet ve zaruretleri takdir edilmek üzere ayrıca bir tercih komitesi teşkil olunmuş ve vazifelendirilen bu heyetlerin ittihaz ettiği kararlar yegân yegân tetkik edilmiş ve teçhiz kılındıkları salâhiyetleri tecavüz etmedikleri de anlaşılmıştır.

Maddeler itibariyle izah

Aşağıdaki cetvelde gösterilen maddelere ait rakamlar 1953, 1954, 1955 senelerinin vasatisidir :

Cetvel

Cinsi	Tesbit edilen ihtiyaç	İdhal olunan	Fark
Teneke	39 998 000 TL.	33 386 458 TL.	6 611 542 TL.
Kalay	15 097 000 TL.	17 086 044 TL.	1 989 044 TL.
Lâstik	67 840 000 TL.	83 056 234,55 TL.	15 216 234,55 TL.
Otomobil	19 696 000 TL.	47 504 213 TL.	27 808 213 TL.
Yedek parça	13 683 000 TL.	80 837 664 TL.	66 154 664 TL.
Mih	2 858 080 TL.	2 508 004 TL.	330 076 TL.

A) İdhal edilen maddelerden teneke için 6 611 542 T.L. lık fark Amerika'nın Türkiye'ye yaptığı munzam 30 000 000 dolârlık yardımdan 3 000 000 dolârının bu maddeye tahsisi suretiyle temin edilmiştir. Bu tahsisler Petrol Ofis, Et ve Balık Kurumu ile Yaş Meyva ve Sebze Kooperatifleri Birliği gibi İktisadi Devlet Teşekkülleri marifetiyle gerçekleştirilmiş ve tevzi esasları tam bir murakabe altına vaz'olunmuştur. Böylece sene itibariyle de bu farkın telâfisi cihetine gidilmiştir.

B) Nal mihında görülen üç yıllık 350 076 liralık farkın izahına gelince :

1. 1953 yılından evvel yapılmış olan idhalâtın çok yüksek olması,
2. 1955 yılında tesbit edilmiş olan senelik 1 000 000 liralık ihtiyaca mukabil takvim yılı sonu itibariyle 1 029 585 liralık fiili idhalât yapılmak suretiyle bu miktar fazlasiyle tahakkuk ettirilmiştir.

3. Ancak; yıl başında döviz durumu göz önüne alınarak anlaşmalı memleketlere ve bilhassa Yugoslavya'ya yapılan siparişler bu memleketler aradaki ticaret mukavelenamesinin işlemesi yeni bir anlaşma teşebbüsü karşısında tevakkuf etmesinden dolayı gecikmiş ve bu vaziyet tahaddüs edince diğer memleketlerde olduğu gibi döviz mukabilinde de bu maddenin idhali derpiş olunarak evvelâ 100 000 dolârlık tahsis ve transfer temin edilmiş ve sene sonuna kadar da yukarıda ifade edildiği üzere ihtiyaç nispetinden bir miktar fazla idhalât temin olunmuştur. Fakat bu aradaki zamanda bu sebeplerden muvakkat bir darlık husule gelmiştir.

Netice

Yukarda hulâsaten izah olunan sebeplere göre bu maddelere taallûk eden tahkik mevzuları memleketin umumi kalkınma politikasına verilen istikamet cümlesinden olarak ve yükselen hayat seviyesine göre bu maddelere duyulan ihtiyacın iki, üç misli artmış olmasının ve bilhassa girişilmiş bulunan büyük zirai, sınai ve memleketi maddi ve mânevi bakımdan teçhiz edecek ve kalkındırarak teşebbüslerin husule getirdiği muvakkat bâzı neticelerden ibaret olduğu anlaşılmış olduğundan malî ve cezai mesuliyeti mucip her hangi bir unsur bulunmadığına ve başkaca bir ihmal ve imhalin de mevcudolmadığına 11 Haziran 1956 tarihinde mevcudun ittifakı ile karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit

Tahkikat Encümeni

Reisi Y. Muğla N. Özsan	M. M. Balıkesir V. Asena	Amasya İ. Olgaç	Ankara R. Eren	Aydın N. Geveci	
Aydın C. Ülkü	Bursa M. Erkuyumcu	Çanakkale S. Sezgin	Çoruh M. Önal	Çorum M. K. Biberoglu	Denizli İ. Hadımlıoğlu
Diyarbakır M. H. Ünal	Erzincan S. Perinçek	Erzurum Z. Çavuşoğlu	Erzurum A. Eryurt	Eskişehir H. Sezen	Gümüşane H. Tokdemir
İstanbul C. Türkgeldi	İzmir M. A. Sebük	İzmir İ. Sipahioğlu	İzmir A. Güngören	Kayseri O. N. Deniz	Kayseri K. Gündüş
Kocaeli S. Dinçer	Ordu F. Ertekin	Rize O. Kavrakoğlu	Sivas Ş. Ecevit	Trabzon S. Dilek	Tokad O. Hacıbaloglu
	Yozgad M. Ataman		Zonguldak N. Kirişcioğlu		

Karar Madde : 3

«Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal mihının tevzi ve tak-sim usulünde yanlışlıklar ve yolsukluklar» a mütedair bulunmaktadır.

A) Nal mihı hakkında tatbik olunan idhal ve tevzi usulleri :

1. Nal mihının umumiyetle serbest rejim esaslarına müsteniden öteden beri memlekete idhal ve aynı suretle piyasaya arz edildiği anlaşılmaktadır.

2. Bâzı ihtiyaç maddelerinin piyasada darlığı bâzı tedbirlerin ittihazı derpiş olunarak İcra Vekilleri Heyeti 8 Temmuz 1955 tarih ve 4/5404 sayılı Kararname ile K/982 sayılı Kararı mer'iyet mevkiine vâz'etmiştir.

3. İktisat ve Ticaret Vekâleti yukarda mezkûr Kararnamede kendisine Millî Korunma Kanununun 21 nci maddesine atfen teffiz kılınan salâhiyetlere dayanarak 13 Temmuz 1955 tarihinde neşrettiği (3) numaralı sirküler ile (16) ihtiyaç maddesinin nevi, cins ve miktarlarının bildirilme-

sini tebliğ etmiştir, ki sirkülerde tesbit olunan maddelerden (5) ncisini (nal mıhı) teşkil etmektedir. Bu liste aynen şöyledir :

- 1 - Kalay
- 2 - Otomobil, kamyon, kamyonetlerin iç ve dış lastikleri
- 3 - Çuval
- 4 - Kanaviçe
- 5 - Nal mıhı
- 6 - İnşaat çivisi
- 7 - İnşaat demiri
- 8 - Kauçuk
- 9 - Levha teneke
- 10 - Alüminyum ve halitası
- 11 - Ham, toz, külçe ve halita plâstik
- 12 - Kurşun ve halitası
- 13 - Borular
- 14 - Kimyevi gübreler
- 15 - Sutkostik
- 16 - Elektrik tellerine mahsus borular.

4. Vekâlet, K/982 sayılı Karara istinaden bâzı malların idhal, imal, intikalinin düzenlenmesine ve bunların tahsis ve tevzi tâbi tutulmasına dair (6) numaralı sirküleri negretmiştir. Bu sirkülerin tetkik mevzuunu teşkil eden nal mıhı hakkındaki (8) nei maddesi mahiyet ve hususiyetleri itibariyle ayrı tevzi usulüne tâbi tutulan mallar matlahıyla vaz'olunmuştur. Bu maddenin kısmı mahsusunda nal mıhının % 50 sinin Esnaf Dernekleri merkezî teşekkülü (Konfederasyon) ve % 50 sinin resmî ve hususi ihtiyaçlar için Zirai Donatım Kurumu tarafından tevzi edileceği münderiç bulunmaktadır.

B) Tevzi usulüne karşı serdedilen itirazlar :

1. İstanbul Nalburlar Derneği tevzi için kabul ve tatbik edilmekte bulunan mahzurlardan bahsile İktisat ve Ticaret Vekâletine 29 Ağustos 1955 tarihinde bir istida gönderilmiş ve tevzi işinin merkezi Ankara'da bulunan Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu emrine verildiği halde bu konfederasyonun kendisine verilen salâhiyeti (İstanbul Esnaf Dernekleri) Birliğine devrettiğini, halbuki İstanbul Derneğinin muhallebeci, terlikçi, gazozcu, kunduracı gibi nal mıhı ile alâkası bulunmayan gruptan müteşekkil olduğunu, bunların da tevzi mevzuunu üçüncü şahıslara intikal ettirdiklerini haber aldıkları cihetle ihtisas ve ihtiyaç sahipleri ile olan temas ve münasebet bakımlarından tevzi işinin kendi derneklerine tevdi edilmesi hususu istenilmiştir.

2. Bu müracaat ayrı ayrı çekilen iki telgrafname ile İktisat ve Ticaret Vekili ile müsteşarın şahıslarına karşı da yapılmıştır.

C) Vekâlet tarafından alınan tedbirler :

1. Vâkı ihbar ve teklifin mahiyeti itibariyle 4/A bendinde bahis mevzuu edilen «6» No. lu sirküler ile tesbit olunan usulün değiştirilmesini mutazammın bulunduğu anlaşıldığından keyfiyetin tetkiki için İstanbul Nalburlar Derneğinin yazısı İstanbul'da vazife gören (İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Riyasetine) bahis konusu nal çivisi tevziatı hakkında Dernekçe serdedilen tenkid ve teklifin tetkiki meşruhatıyla gönderilmiştir.

2. İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Reisliği 29 Eylül 1955 tarihli cevabi yazısında tetkikatı neticesini şu suretle ifade etmektedir :

a) Federasyonca nal mihından yapılan % 50 tahsis için İstanbul'da bâzı dernekler tavzif edilmektedir. Dernekler bu işi bizzat yapmayıp, bunu nal mihı idhalâtçılarının rakibi olan bâzı firmalara havale etmektedirler. Bu hal ellerinde mal bulunan idhalâtçılara menfi tesir husule getirmektedir.

b) Nal mihının fazla el değıştirimesi yüzünden ikinci mutemet ücreti istenilmekte, ihtiyar olunan masraflarla maliyet yükselmektedir.

c) Mutemet ücreti almamak şartıyla tevzi işinin Nalburlar Derneği tarafından yapılması uygundur.

d) Aynı zamanda vilâyetlerden gönderilecek mutemetlerin daha ehil kimselerden seçilmesinin alâkahlara bildirilmesi uygundur.

3. Vekâlet, İstanbul Nalburlar Derneği tarafından mesbuk şikâyeti teyideden İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Riyasetinin mütalâasını dikkat nazarına almak suretiyle Ekim 1955 tarihinde Zirai Donatım Kurumu ile Esnaf Dernekleri Birliğine tebligat yaparak bu teşekküllere tevdi olunan dağıtma muamelesini iptal etmiş ve işi de tevakkufa uğratmamak için ihtiyati tedbir cümlesinden olarak mevzu hakkında vilâyetlere salâhiyet verilmiştir.

4. Ânifen izah olunan tedbirden sonra yine umumi hükümleri ihtiva etmek üzere 16 Kasım 1955 tarihinde neşredilen (11) numaralı sirkülerin (3 - 7 - 8 - 9) maddeleri gereğince tevziat işi; vilâyetlerde bizzat valinin veya tensibedeceği bir memurun riyaseti altında iktisat ve ticaret müdürü, tanzim ve tahsis reisi, vilâyet daimî encümeni, belediye, ticaret ve sanayi odası ve dağıtılacak maddenin nev'i ile alâkalı sanat ve meslek teşekkülleri mümessillerinden kurulacak bir heyete tevdi olunmuştur, ki bu hükümle nalburlar derneği tarafından tatbiki teklif olunan tevzi sistemine tam bir murakabe usulü düşünülerek daha esaslı bir istikamet verilmiştir.

Netice

I - Nal mihının sair ihtiyaç maddelerinde olduğu gibi idhal ve istihlâki serbest rejime tâbi iken piyasadaki tebeddülât ve zaruretlar dolayısıyla beyana tâbi tutulmasından sonra taksim ve tevzi mevzuu zirai işlerle doğrudan doğruya alâkası bulunan Zirai Donatım Kurumu ve kısmen Esnaf Dernekleri Birliğine verilmiştir.

II - Esnaf Dernekleri Birliğinin filhakika kendisine tevdi olunan dağıtma işini lâyikiyle tedvir edemeyeceği yapılan tetkikat üzerine taayyün ettiğinden gerekli muameleye tevessül edilerek ve ilk tedbir cümlesinden olmak üzere ve işin tevakkufuna mahal bırakmamak için tevziata valilikler memur edilmiştir.

III - Bilâhara (11) numaralı sirkülerde mündericolduğu çeşitle her türlü endişeyi bertaraf edecek tedbirler alınmak suretiyle mümasil maddelerin tevzi işleri valilerin riyasetinde kurulan ve bütün mahallî ve meslekî teşekkül mümessillerini de içine alan heyetler marifetiyle yürütülmesi kabul edilmiştir, ki halen de bu hükümler meriyet mevkiinde bulunmaktadır.

IV - Yukarda arz ve izah olunan hâdiselerin vukuu tarihleri itibariyle ve alınan tedbirlerin mahiyetlerine göre nal mihının tevzi ve taksimi mevzuunda eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı

Yırcalı'ya atıf ve isnadı kabil malî ve cezai mesuliyeti mucip bir hal görülemediğine 12 Haziran 1956 tarihinde mevcudun ittifakiyle karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni

Reisi Y. Muğla N. Özsan	Mazbata M. Balıkesir V. Asena	Amasya İ. Olgaç	Ankara R. Eren	Aydın N. Gedik	
Aydın N. Geveci	Aydın C. Ülkü	Bursa M. Erkuşumcu	Çanakkale S. Sezgin	Çoruh M. Önal	Çorum M. K. Biberoglu
Denizli İ. Hadımlıoğlu	Diyarbakır M. H. Ünal	Erzincan S. Perinçek	Eskişehir H. Sezen	İsparta S. Bilgiç	İstanbul C. Türkgeldi
İzmir M. A. Sebük	Kayseri K. Gündez	Kocaeli S. Dinçer	Konya T. F. Baran	Ordu F. Ertekin	Rize O. Kavrakoglu
Seyhan E. Batumlu	Sivas Ş. Ecevit	Trabzon S. Dilek	Yozgad M. Ataman	Zonguldak N. Kirişcioğlu	Sivas R. Öçten

Karar Madde : 4

Meclis tahkikat kararının dördüncü maddesini teşkil eden «Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen malların kalite bozukluğu» hususunda Maliye eski Vekili Hasan Polatkan ile İktisat ve Ticaret eski Vekili Sıtkı Yırcalı haklarındaki tahkikat mevzuunu;

1. Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisinde yolsuzluk bulunduğu;

2. Doğu - Almanya'dan idhal edilen bu kamyon ve lâstiklerin idhalâtçısının muayyen sebeplerle tercih edildiği, iddialarıyla;

3. Doğu - Almanya'dan idhal edilen bu kamyon ve lâstiklerin kalite bozukluğu hususu, teşkil etmektedir.

Bu üç noktadan ilk ikisini sarahatle anlayabilmek ve neticede bir karar ve kanaate varabilmek için Doğu - Almanya ile vâkı ticari münasebet ve mübadelelerimizin seyrini ve mahiyetini ana hatlarıyla tetkik etmek iktiza eder.

Doğu - Almanya ile 1951 yılı sonlarında başlamış olan ticari mübadelelerimiz, aşağıda izah olunacağı ve hile, evvelâ münferit takas muameleleri şeklinde tatbika başlanmış, bilâhara, bir yıl zarfında hangi cins mallardan ne miktarda ihraç ve idhal edilebileceğini gösteren mal listelerine müstenit bir nevi global takas sistemi halinde devam etmiştir.

Filhakika, ilk defa Vekiller Heyetininin 27 Aralık 1951 tarih ve 3/14138 sayılı Kararı ve bu karara müstenit İktisat ve Ticaret Vekâletininin 12 Ocak 1952 tarih ve 400 sayılı sirküleri ile Doğu - Almanya'dan, bu sirkülerde yazılı cins ve mahiyetteki malları idhal etmek isteyen firmalara tütün,

kuru meyva ve benzeri maddeleri ihracatmak ve bu suretle münferit takaslar yapmak imkânı verilmiştir.

Bunun için, Doğu - Almanya'ya ihracat mukabili mezkûr memleketten idhalât yapmak istiyen firmaların daha önceden İktisat ve Ticaret Vekâletine müracaatla bir prensip mutabakatı almaları, bilâhara da idhal edilecek malların Türkiye'ye müteveccihen sevk edildiğini tevsik etmek suretiyle mukabil ihracatı yapmaları iktiza etmektedir.

Doğu - Almanya'dan idhal edilecek malların imale mütevakıf bulunması sebebiyle, mukabil ihracatın daha önceden yapılmasına lüzum ve zaruret hissedilen hallerde de 409 sayılı sirkülerle, kambiyo mercilerinin kabul edeceği muteber bir banka garantisi ile, ihracatın daha evvelden yapılabilmesi kabul edilmiştir.

Komisyonumuz, tetkikat ve tahkikat sırasında, Maliye Vekâletinin, bu nevi ihracat için, muteber bir Amerikan bankasının Amerikan dolârı üzerinden teminat vermesi lüzumunu şart koştuğunu ve bu teminatın bir Türk bankası vasıtasıyla, kambiyo mercilerine tevdi edilmesi gibi hiçbir aksaklığa ve hileli muameleye imkân vermeyecek sıkı bir kontrol usulünü vaz'ettiğini de müşahede etmiş bulunmaktadır.

1954 yılı Nisan ayı sonlarına kadar devam eden bu münferit takas mübadeleleri devresinde âdi cins ve satılmasında güçlük çekilen tütünler ve bâzı kuru meyvalar ile Doğu - Almanya'dan, lâstik ve kamyon da dâhil olmak üzere, mütenevvi ve muhtelif cins birçok mallar, karşılıklı olarak mübadele edilmiş olduğu için bu muamelelerde idhalâtçı firmalara her hangi bir şekilde döviz tahsisi ve transferi hiçbir suretle bahis mevzuu değildir.

Binnetice, bu nevi idhalât için döviz tahsisinde yolsuzluk yapıldığı ve idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edildiği gibi bir iddianın hakikatlere ne kadar aykırı bulunduğu izahatın vâresindedir.

Doğu - Almanya ile olan ticari münasebetlerin kesafet peyda etmesi karşısında, bu münferit takaslar yerine, 1954 yılı başında iki taraflı bir kliring anlaşması yapılmasının daha uygun olacağı Hükümetçe düşünülmüş ise de Doğu - Almanya'nın Devletimiz tarafından resmen tanınmamış olması ve Merkez Bankasından Doğu - Almanya hesabı diye bir hesap açılmasına ve bu hesaptan döviz tahsis ve transferinde bulunulmasına imkân olmaması sebebiyle, böyle resmî bir anlaşma akdine gidilememiştir. Buna mukabil Türkiye'de Yapı ve Kredi Bankası ile Doğu - Almanya'da Doyçe Notenbank arasında, mübadele edilecek mal cinsleri ve miktarları itibariyle global bir Takas Anlaşması yapılması ile iktifa olunmuştur.

Bu anlaşma da 29 Nisan 1954 tarihinde İktisat ve Ticaret Vekâletinin 498 sayılı sirküleri ile meriyete vaz'edilmiştir.

Global bir Takas Anlaşması mahiyetinde olan bu anlaşmanın metnindeki «A» listesi ile Türkiye'den Doğu - Almanya'ya ihracedilebilecek malların cinsleri ile, yıllık ihraç kıymetleri, «B» listesi ile de Doğu - Almanya'dan Türkiye'ye idhal edilecek malların keza cinsleri ile yıllık kıymet tutarları birer birer tadat ve tesbit edilmiştir. Her iki listenin ayrı ayrı kıymet tutarları yekünü 26 300 000 dolâr tutmaktadır.

Ancak, buradaki dolâr tâbiri, ne Amerikan dolârını ve ne de her hangi dövizi ifade etmeyip hesapların isimlendirilmesinde bir kıymet ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Teknik tâbiri ile, bir (hesap parası) vazifesini görmektedir.

Ayrıca bu anlaşmayı normal iki taraflı resmî Kliring Anlaşmalarından tefrik eden en mühim hususiyetlerden diğerini de, Merkez Bankasında her hangi bir şekilde Doğu - Almanya hesabı diye bir döviz hesabının bulunmaması ve binnetice, Doğu - Almanya'dan idhalât yapmak istiyen firmalara Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından döviz tahsisi ve transferinin mevzubahsolmaması, Mer-

kez Bankasından Doğu - Almanya Bankasına münferit tediyeye emirleri verilmesinin vârit bulunması keyfiyeti teşkil etmektedir.

Türkiye'de Yapı ve Kredi Bankası ile Doğu - Almanya'da Doyçe Notenbank arasında akdedilmiş olan bu Global Takas Anlaşmasının işleyişini izah ettiğimiz takdirde bu cihetler daha vâzih bir şekilde anlaşılabilir olacaktır.

İktisat ve Ticaret Vekâletinin 498 sayılı sirkülerinde de tasrih olunduğu veçhile, Doğu - Almanya'ya anlaşmanın (A) listesinde yazılı mallardan her hangi birisini ihraceden firmalar, ihracatlarının Türk lirası mukabilini, Yapı ve Kredi Bankasından tahsil edeceklerdir. Buna mukabil Doğu - Almanya'dan anlaşmanın (B) listesinde yazılı mallardan her hangi birisini idhal etmek isteyen firmalar, Doğu - Almanya'da yegâne satıcı teşekkül olan (D.İ.A. Compensation) tarafından tanzim edilmiş ve bu teşekkülün perfore damgasını taşıyan ve salâhiyetli beş müdüründen en az ikisinin imzasını ihtiva eden bir preforma fatura ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına müracaat etmekle mükellefler.

Görülüyor ki, Doğu - Almanya'dan mal idhal edebilmek için ilk şart, Doğu - Almanya'da yegâne satıcı teşekkül olan D.İ.A. nın, idhal edilecek malı o firmaya teslim edeceğinin bir preforma fatura ile tevsik edilmesi zaruretidir.

Türkiye'deki idhalâtçı firmaların, D.İ.A. nın proforma faturaları ile birlikte Merkez Bankasına vâkı müracaatları toplanarak, mal cinsleri itibariyle tasnifli listelere raptedildikten sonra İktisat ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. Bu listeleri alan İktisat ve Ticaret Vekâleti, Yapı ve Kredi Bankasından günü gününe almakta olduğu hesap durumunu gösteren dekontlara ve anlaşmanın kredi marjına göre Doğu - Almanya'dan mevcut idhalât imkânlarını, piyasanın her mal cinsine olan ihtiyaç miktarını ve nihayet anlaşmanın metnindeki (B) listesinde her mal için yazılı umumi kontenjan miktarını göz önünde tutarak zaman zaman muayyen mal gruplarına toplu tahsisler yapma yoluna gitmiştir. Bu tahsislerin fertlere ve münferit firmalara mâruf bulunmayıp madde gruplarına münhasır olduğu keyfiyeti tahkikat ve tetkikat sonunda sarahaten tesbit edilmiştir.

Binnetice «idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edilmesi» diye bir husus vâridolmadığı gibi sübuta da ermemiş bulunmaktadır.

Buraya kadar, devreler itibariyle Doğu - Almanya anlaşmalarının mahiyetleri ve işleyişleri hakkında verilmiş olan izahattan sarahaten anlaşılacağı üzere, Doğu - Almanya ile vâkı ticari mübadeleler, ta bidayetinden itibaren döviz tahsis ve transferi ile hiçbir alâka ve irtibatı bulunmayan ve otomatik olarak işliyen münferit veya global takas muameleleri şeklinde cereyan etmiştir. Merkez Bankasında hiçbir şekilde Doğu - Almanya döviz hesabı mevcudolmamıştır. Doğu - Almanya'dan muhtelif tarihlerde idhal edilen pek mütenevvi muhtelif cins mallar için olduğu gibi bunlar meyânında idhal edilen lâstik ve kamyonlar için de hiçbir suretle döviz tahsis ve transferi vâkı olmamış, döviz tediyeye edilmemiştir. Bu muameleler döviz komitesinden de geçmemiştir.

Binnetice döviz tahsis ve transferi ve döviz tediyesi bahis mevzuu olmayan bir muamelede döviz tahsisinde yolsuzluk yapıldığı ve idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edildiği iddiaları tamamen yersiz ve mesnetsiz kalmaktadır.

(İdhal edilen bu malların kalite bozukluğu) hususuna gelince :

Her ne kadar ithal edilen kamyonların ârıza yapması ve lâstiklerin diğer otomobil lâstikleri kadar mukavemet göstermemesi müstehlikler arasında büyük dedikoduları ve şikâyetleri mucib olmuş ise de bilâhara kamyonlar için Ankara Üniversitesi Ziraî Kuvvet Makineleri Kürsüsü Profesörü Dr. Hâmit Demirtaş, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu Umum Müdürlüğü Etüd ve Teknik İşler Müdürü Şerif Ogankulu, Makine Kimya Endüstrisi Genel Müdürlüğü Motor Şefi Yüksek Mü-

hendis Ethem Özkaragöz, Ankara Motorlu Nakliyeciler Derneği Başkanı Muzaffer Özakdemir ve Ankara Umum Otomobilciler Şoför ve İşçileri Cemiyeti Reisi Ali Ersoylu'dan müteşekkil ehli-vukuf heyetinin yapmış olduğu tetkikat ve tecrübe neticesinde (fabrika tonajlarına uyulmak ve bakım talimatına riayet edilmek şartıyla mezkûr kamyonların kullanılmasında hiçbir mahzur bulunmadığı kanaatine varıldığını mübeyyin rapor tanzim) edilmiş bulunmaktadır.

Lâstiklerin de imalâtında Türkiye'nin yol şartları ve nakliyecilerin fazla yük yüklemek itiyat-ları göz önünde tutulmadığından menfi netice verdiği anlaşılmış olmakla beraber esasen memleke-timizde çimento ve bâzi ilâçların ithali sırasındaki muayeneleri istisna edildiğinde; Türkiye'de itha-lâtın evsaf bakımından muayeneye tâbi olmaması ne İktisat ve Ticaret Vekâletine ve ne de diğer bir mercie böyle bir muayene ve kontrol mecburiyeti tahmil eden hiçbir mevzuat bulunmaması, ve haddizatında dünyanın hiçbir memleketinde idhalâtın muayeneye tâbi tutulmaması, idhalâtın evsaf düzgünlüğünü, serbest rekabetin bizzat temin etmekte bulunması kalite bozukluğu hususunda vekillere her hangi bir mesuliyet atfına mesâğ vermemektedir.

Yukarda arz ve izah edilen sebeplerden dolayı tahkikat kararının dördüncü maddesini teşkil eden hususat için Maliye eski Vekili Hasan Polatkan'a, İktisat ve Ticaret eski Vekili Sıtkı Yırca-lı'ya malî ve cezai bir mesuliyet tevcih edilemeyeceğine encümenimizce ittifakla 12 Haziran 1956 tarihinde karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye en-cümenlerinden mürekkep Muhte-lit Tahkikat Encümeni Reisi Y.

Muğla	Mazbata M.				
N. Özsan	Diyarbakır	Ankara	Aydın	Aydın	
	M. H. Ünal	R. Eren	N. Gedik	N. Geveci	
Aydın	Çoruh	Çorum	Denizli	Erzinean	Eskişehir
C. Ülkü	M. Önal	M. K. Biberoglu	İ. Hadımlıoğlu	S. Perinçek	H. Sezen
Hatay	İsparta	İstanbul	Kayseri	Kayseri	Kocaeli
A. F. Atahan	S. Bilgiç	C. Türkgeldi	O. N. Deniz	K. Gündes	S. Dinçer
Konya	Konya	Niğde	Sivas	Trabzon	Yozgad
T. F. Baran	T. Kozbek	H. H. Ülkün	Ş. Ecevit	S. Dilek	M. Ataman

Zonguldak

N. Kirişcioğlu

Tevsii tahkikat talebindeyiz.

Bursa Çanakkale

M. Erkuyumcu S. Sezgin

Karar madde : 5

Eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski Devlet Vekili Başvekil Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu haklarında tahkikat açılmasına taallük eden Büyük Millet Meclisinin 11 Ocak 1956 tarih ve 1951 sayılı Kararının 5 nci maddesinde tahkikat sebebi olarak «ithalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar» gösterilmektedir.

Bu kararda tahkik mevzuu olarak derpiş edilen (usul ve prensipteki istisna ve aykırılıkların) neler olabileceğini ve bu usul ve prensipteki istisna ve aykırılıkların bizatihi bir suç telâkki edilecek malî ve cezai takibat mevzuu olup olamayacağını tahlilinden önce, hâdiselerin kronolojisine ve tekevvün şartlarına toplu olarak biz göz atmak faydalı görülmüştür.

1950 seçimlerinden sonra memleket hizmetini deruhde etmiş olan Hükümetin, yurdumuzun iktisadi kaynaklarını geliştirmek, milletimizin istihsal, gelir ve refah seviyesini yükseltmek üzere birçok geniş tedbirler manzumesini tatbika vaz'ettiği Yüksek Heyetinizin malûmlarıdır. Bu tedbirlerin neticesi zirai sahadan başlayarak, memlekette istihsal hacminin ve vatandaş gelirlerinin süratle artması neticesi olarak bir taraftan ihracat ve dış gelirlerimiz yükselen bir seyir takibederken, diğer taraftan da ithalât taleplerinin ve binnetice hacminin daha süratli bir şekilde arttığı bir vakadır.

İthalât hacminin bu süratli genişlemesinde, birtakım ithal mallarının, istimal ve sarfiyatının artışı yanında, bilhassa muhtelif istihsal kollarına ve umumi istihsal faaliyetlerini destekleyici sahalarına sermaye yatırımları çok geniş mikyasta yer almıştır. Bu suretle bir taraftan bizzat Devlet bütçelerinden ve âmme sektörüne dâhil teşekkül ve müesseselerin yıllık faaliyet programlarından yollar, köprüler, limanlar, barajlar, elektrik tesisleri, nakil hatları, silolar, sulama tesisleri, fabrikalar gibi bellibaşlı sahalara yapılan ve yekûnu kısa bir müddet içinde milyarlarca lirayı aşan geniş sermaye yatırımlarına girişilmesi memleketin müstakbel kudret ve imkânları bakımından en lüzumlu ve hayati ehemmiyette mevzular olarak ele alınmıştır. Diğer taraftan, kısa zamanda memleket ekonomisinde kaydedilen inkişafın teşvik-kâr iklimi içinde, hususi teşebbüs erbabı, gerek mevcut istihsal tesislerini ve fabrikalarını tevsi ve ıslah etmek ve gerek yeni yeni tesis ve fabrikalar vücuda getirmek üzere geniş sermaye yatırımlarına girişmişlerdir.

Gerek Devlet bütçelerinden ve âmme sektörüne dâhil teşekkül ve müesseseler tarafından ve gerek hususi teşebbüs erbabı tarafından girişilmiş olan ve kıymet yekûnları milyarlarca lirayı aşan bu sermaye yatırımlarının mühim bir kısmının, hariçten ithali icabeden makine ve tesisat bedellerine taallük ettiği izahtan vârestedir.

Kısa zamanda pek mühim yekûnlara bâliğ olan bu külliyetli ithalât taleplerini karşılamak üzere gerek ehemmiyetli artışlar kaydetmiş olan ihracat gelirlerimizden ve gerekse hariçten temin edilen yardımlar, orta ve uzun vâdeli kredilerden âzami nispette istifade edilmiş olmasına rağmen, mevcut dış tediye imkânları ile bu geniş ithalât taleplerinin karşılanmasında gittikçe artan müşkülât kendini hissettirmeye başlamıştır.

Bu sebeplerdir ki, 1950 senesinin ortalarından itibaren Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilâtının umumi prensiplerine ve takibedilen kalkınma politikasının esaslarına uygun olarak, tatbikata vaz'edilen liberasyon sistemini, Hükümetin, 1952 sonbaharından itibaren durdurmak ve tahditli bir tahsis sistemine gitmek zaruriyeti ile karşılaştığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin samimî ve açık bir şekilde tatbik etmesine mukabil, Avrupa İktisadi İş Birliğine dâhil diğer memleketlerin aynı samimiyet ve açıklıkla hareket etmeleri neticesi olarak, bu sistemin durdurulduğu tarihlerde, bilâhara (aryere) adı verilen pek mühim miktardaki tediye taahhütleri karşısında kalınmıştır.

Mutaakip senelerde bu aryerler dış tediye ve ithalât imkânlarımız üzerinde çok ağır menfi tesirler icra etmiş ve birçok zaruri ithalâtı sektedar eylemiştir. Ayrıca 1952 senesi ortalarından itibaren Kore konjonktörünün zâil olması neticesinde ihraç malları fiyatlarımızın dünyadaki hammadde fiyatlarındaki sükutlarla müterafik olarak mühim tenezzüller göstermesi ve bilâhara da 1954 ve 1955 senelerinde kuraklık dolayısıyla zirai istihsal ve ihracatımızın azalmasından dolayı dış gelirlerimizde küçümsenmeyecek gerilemelerde, karşılaşılan güçlükleri daha ziyade teşdidetmiştir. Bu itibarla, bir taraftan girişilmiş olan geniş sermaye yatırımlarının ikmal safhasına doğru ilerlemesi ile müterafik olarak makine ve tesisat ithalât taleplerinin ve tediye mükellefiyetlerinin artışı yanında diğer taraftan aryere borçları ve dış gelirlerimizde hissedilen duraklama ve gerilemenin yarattığı sıkıntılar, türlü ithalât taleplerine döviz tahsisinde iktihamı çok ağır olan mühim güçlükler tevlideylemiştir. Bu güçlükler, ithalât taleplerinin mütat usuller dâhilinde karşılanması imkânlarını selbedecek bir şiddet kesbetmiştir. Bu sebepledir ki, 1954 yaz ortalarında, vâkı idhalât taleplerini ayrı ayrı tetkik etmek ve bunlar arasında, zamanın şartlarına ve icaplarına, ihtiyaçların nev'ine ve ehemmiyetine göre tercihler, takdim ve tehirler yapmak suretiyle döviz tahsislerini ve transferlerini icra ettirmek bir emrizaruri halini almıştır. Bu ağır ve Hükümet tasarrufu ehemmiyetini taşıyan ve tamamen günün icaplarına ve şartlarına göre geniş takdir salâhiyeti kullanılmasını icabettiren vazife, evvelce Vekiller Heyeti Kararıyla kurulmuş olan ve döviz mevzuundan daha ziyade, bir koordinasyon heyeti olarak umumi prensipleri tesbit ve tatbikata vaz'etmekte bulunan, (Vekillerarası Döviz Komitesi) ne verilmiştir. Döviz Komitesi bu çok müşkül vazifeyi ifa ederken Hükümet adına geniş takdir salâhiyetlerini haiz olarak, muhtelif ithalât maddeleri ve hattâ münferit talepler arasında tercihler yapmak, birini diğerine takdim etmek lüzum ve zarureti altında bulunulmuştur... Döviz Komitesine verilen bu Hükümet vazifesinin günün şartlarına ve çeşitli ihtiyaç gruplarının zaman zaman, arz ettiği ehemmiyet ve şiddete göre çok geniş takdiri icabettirdiği, o şartlar ve zaruretler hâfi zalardan silindikten ve aradan uzun zaman geçtikten sonra yapılmış olan takdirlerin leh ve aleyhinde türlü mülâhazalar dermeyan etmek mümkün olabilir. Nitekim, Döviz Komitesini teşkil eden âzalar ve onların temsil ettiği vekâletlerden her biri takas sisteminin ve takaslı muamelelerin külliyyen aleyhinde buldukları ve liberasyon sisteminin en geniş nispette tatbik edildiği 1950 - 1952 senelerinde dahi yürürlükte bulunan takas sistemi 1953 senesi sonlarında Döviz Komitesi kararıyla, tamamen kaldırılmış olduğu halde, muayyen ihtiyaçların derhal karşılanması ve âcil sıkıntıların süratle bertaraf edilmesi, süratle ikmal ve işletmeye açılmasında memleket bakımından mühim faydalar elde edilecek yatırımların âcil makine ve tesisatının idhali zarureti karşısında bir nevi takaslı muamelelerin icrasına, istemiyerek cevaz vermek mecburiyetinde kalmışlardır.

Keza pek büyük yekûnlara baliğ olan sanayi ve makine ve tesis taleplerinden, bu makinelerin taallûk ettiği tesis ve fabrikaların kurulmakta olduğu mahallerin icaplarına ve memleket ihtiyaçlarının arz ettiği ehemmiyete göre bâzılarının kısmen de olsa is'af edilmesine mukabil diğerlerinin tehir ve talik edilmesi mecburiyetiyle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bu lüzum ve zaruretleri ve zamanın âcil ihtiyaçlarının o günlerdeki tazyik derecelerini nazarı itibara almaksızın, sonradan yapılacak kısmi tetkiklerin ve münferit talepler arasındaki kıyaslamaların birçok hatalı mütalâalara kolayca yol açabileceği aşikârdır.

Bu hususları böylece belirttikten sonra, Meclis Kararının 5 nci maddesinde tahkik mevzuu olarak derpiş edilen (Döviz tahsis muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar)

hususundaki tetkikatımız neticesinde tahassül eden mütalâa ve vicdani kanaatlerimizi kısaca arz edelim :

Yukarda verdiğimiz umumi izahat ve hâdiselerin seyrinin tahlili, memleketin o tarihlere içinde bulunduğu şartların icabı olarak, ithalât taleplerinin tetkikinde ve bu taleplerin her birine döviz tahsis ve transferinde Hükümetin muayyen uzuvlarından mürekkep bir heyete takdir salâhiyetini kullanmak ve süratle hareket etmek vazifesinin teffizini icabettirmiştir. Hükümet de

bu icap ve zarureti göz önüne alarak mezkûr vazife ve salâhiyeti tam ve mutlak olarak dört Vekilden müteşekkil Döviz Komitesine vermiştir. Döviz Komitesi de, bir taraftan döviz tahsis taleplerini münferit kararlara raptetmekle beraber, diğer taraftan da vazifeli vekiller emrine verdiği kontenjanlar dâhilinde bu vekillere keza münferit talepleri, lüzum ve zaruretleri göz önünde bulundurmak ve takdir salâhiyeti kullanmak suretiyle, is'af etmek yetkisini devretmiştir. Görülüyor ki, bu çalışma nizamı ve vekillere verilen vazifeler, mahiyetleri itibariyle, lüzumunda tercih kararları almayı icabettirmektedir. Yekûnu milyarlarca liralara baliğ olan pek mütenevvi taleplere mukabil, ziyadesiyle mahdut tahsis ve transferleri, bu talepler arasında umumi ve mutlak bir usul ve prensibe göre tevzi etmek gibi bir şey tasavvur etmeye ve tatbikini istemeye imkân bulunmadığı görülmüştür. Bu itibarla döviz tahsis muamelelerinde usul ve prensipte görülen bâzı istisnalar ve aykırılıklar, mevzuun mahiyetinden doğan ve hükümet kararının esasında mündemiç bulunan bir zarurettir. Başka bir deyişle, Döviz Komitesine ve onun âzalarına Hükümet tarafından verilen vazife, bizatihi münferit tahsis taleplerini, günün şartlarını ve ihtiyaçların ehemmiyet ve hususiyetlerini göz önünde tutarak kendilerine verilmiş olan takdir salâhiyetlerini kullanmaktan ibarettir. Binaenaleyh mezkûr şartlar altında ve hükümetin verdiği salâhiyetler dâhilinde alınan kararları, yapılan tasarrufları ve tercihleri tahsis muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar şeklinde malî ve cezai takibata mevzu olarak mütalâa etmeye Komisyonumuz ne hukuki ve ne de vicdani bir mesnet bulamamıştır. Bu şekilde hareket zarureti, içinde bulunduğumuz şartlar altında o kadar zaruri ve o derece zati maddeden mümbais-tir ki, ismi geçen üç eski Vekil hakkında Meclis tahkikatı açıldıktan sonra dahi, aynı vazife ve mesuliyetleri deruhde etmiş olan vekillerin de aynı şekilde hareket etmek ve aynı mealde kararlar almak mecburiyetiyle karşılaşmakta buldukları komisyonumuzca yapılan tetkikler sonunda anlaşılmıştır.

Netice: Yapılan geniş ve etraflı tetkikat ve tahkikat sonunda, komisyonumuz lüzumuna binaen alınan tercih kararlarında ve yapılan takdirî muamelelerde hâdiselerin ve şartların icabettirdiği zaruretlar dışında, salâhiyetlerin kötüye kullanılmasından mütevellit malî ve cezai her hangi bir mesuliyet tevcihini muhik gösterecek hiçbir hal ve keyfiyet bulunmadığı kanaat ve kararına yarmıştır.

Yüksek Meclisin tasviplerine arz olunmak üzere Riyaset Makamına sunulur.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni Reisi Y.

Muğla		Mazbata M.	Amasya	Aydın	Aydın
N. Özsan		Sivas Ş. Ecevit	İ. Olgaç	N. Gedik	N. Geveci
Aydın	Balıkesir	Bursa	Çanakkale	Çoruh	Denizli
C. Ülkü	V. Asena	M. Erkuyumcu	S. Sezgin	M. Önal	İ. Hadımhoğlu
Erzincan	Eskişehir	Gümüşane	Hatay	İstanbul	İzmir
S. Perinçek	H. Sezen	H. Tokdemir	A. F. Atahan	C. Türkgeldi	M. A. Sebük
Kayseri	Kütahya	Kocaeli	Rize	Samsun	Seyhan
K. Gündes	S. S. Nasuhoğlu	S. Dinçer	O. Kavrakoğlu	R. O. Gümüšoğlu	C. Oral
		Yozgad M. Ataman		Zonguldak N. Kirişcioğlu	